

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЩОДО НЕРОЗГолошення ВІДОМОСТЕЙ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

На світовій арені утвердилася позиція, згідно з якою ставлення до прав людини не є внутрішньою справою окремої держави. Тому не безпідставно міжнародною спільнотою розроблено низку документів, що отримали визнання як ключові стандарти відправлення правосуддя. Перш за все, це стосується забезпечення прав і свобод громадян, залучених до сфери кримінального судочинства. Безперечно, виконання вказаних завдань залежать від рівня розвитку відповідної країни та наявних механізмів, покликаних здійснити їх реалізацію. У руслі загального процесу міжнародної інтеграції, активним учасником якого є Україна, зближення вітчизняного законодавства з цими стандартами є природним та необхідним явищем.

Серед чинних міжнародно-правових актів у сфері прав і свобод людини в частині охорони приватного життя, що мають безпосереднє відношення до кримінального судочинства та забезпечення нерозголошення даних досудового провадження, є Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р. Згідно з положеннями даного Пакту держава зобов'язується забезпечити будь-якій особі ефективні засоби правового захисту, коли її права та свободи порушені; забезпечити застосування компетентною владою засобів правового захисту, коли вони надаються (ст. 2). Також ст. 17 вищевказаного нормативно-правового акту передбачає, що ніхто не може зазнавати безпідставного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла, таємниці його кореспонденції чи незаконних посягань на честь і репутацію. Загалом, положення даного акту з досліджуваного питання передбачають, що посадові особи в силу своїх обов'язків отримують інформацію, яка може безпосередньо відноситися до особистого життя інших осіб або потенційно зашкодити інтересам таких осіб, а особливо їх репутації. Окреслений чинник має впливати як на режим зберігання, так і використання такої інформації, яка розголошується виключно за умови виконання посадовцями своїх обов'язків в рамках здійснення правосуддя. У зв'язку з цим будь-яке розголошення такої інформації з іншою метою є повністю неправомірним.

Подібні положення знайшли своє безпосереднє втілення у ст. 4 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятому Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1979 р., де зазначається, що відомості конфіденційного характеру, що отримуються посадовими особами з підтримання правопорядку, зберігаються в таємниці, якщо виконання обов'язків або вимоги правосуддя не вимагають іншого.

Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»), затверджені Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1985 р., окремо виділяють необхідність забезпечення конфіденційності у провадженнях даної категорії. Так, згідно з п.8.1 право неповнолітнього на конфіденційність має поважитися на всіх етапах, щоб уникнути заподіяння їй або йому шкоди через непотрібну гласність або через шкоду репутації. Загалом не повинна публікуватися ніяка інформація, яка б вказувала на особу неповнолітнього правопорушника.

У свою чергу, розроблена Радою Європи Конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 р., встановила дієвий механізм забезпечення дотримання зобов'язань, прийнятих на себе державами – членами Конвенції. Так, зокрема, Європейський суд з прав людини та Комітет міністрів Ради Європи отримав повноваження щодо здійснення контролю за дотриманням країнами-учасницями таких зобов'язань. Ратифікувавши в 1997 р. Європейську конвенцію, Україна також прийняла на себе зобов'язання щодо приведення національного законодавства у відповідність з її положеннями. У контексті досліджуваного питання слід звернутися до положень ст. 8 Конвенції, згідно з якою кожна людина має право на повагу до приватного і сімейного життя, до свого житла і таємниці листування; забороняється втручання у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших людей. Крім цього, ст. 6 вказаної Конвенції передбачає обов'язковість відкритих засідань для Європейського суду, якщо лише в силу виняткових обставин суд не прийме іншого рішення.

Аналіз кримінально-процесуального законодавства як окремих європейських, так і деяких країн пострадянського простору вказує на те, що його положення не містять тлумачення поняття «таємниці» або «нерозголошення» досудового розслідування, а також не конкретизують означену процедуру. Їх конструкції здебільшого схожі на вітчизняну модель, яка перед погрозою кримінальної відповідальності передбачає лише неприпустимість для учасників кримінального провадження без відповідного дозволу розголошувати відповідні дані.

У рамках розгляду досліджуваних питань також варто звернути увагу на положення ст.ст. 474-477 КПК Німеччини, які інформацію, що відноситься до таємниці розслідування, поділяють на таку, що стосується: а) безпосередньо обставин відповідного розслідування; б) приватних осіб.

Таким чином, можна констатувати, що на сьогодні кримінальне процесуальне законодавство України в частині досліджуваних питань не в повній мірі узгоджується з міжнародно-правовими стандартами, однак перебуває в постійному динамічному розвитку. Утім, інтеграція в міжнародне правове поле має проводитися з урахуванням реалій української правової дійсності та потреб правозастосовної діяльності.